

THUISKOMEN

BRITTNEY GRINER

MET MICHELLE BURFORD

THUISKOMEN

Een Amerikaanse basketballer
in een Russische strafkolonie

Vertaald door
Carolien Metaal

Ambo|Anthos
Amsterdam

VOOR RELLE

– Jij zult voor eeuwig mijn thuis zijn

INHOUD

<i>Proloog: Hiervoor</i>	9
DEEL I OPGEPAKT	
1 Vlucht naar de hel	21
2 Ochtendgloren	33
3 Gekooïd	44
4 Pap	55
5 Grijs gebied	65
DEEL II VERGRENDELD	
6 Gevangenisgesjoemel	81
7 Poetins troefkaart	96
8 Uitgestelde rechtspraak	107
9 Ik ben toerekeningsvatbaar	119
10 Lente	134
DEEL III SCHIJNPROCES	
11 Onrechtmatig gedetineerd	149
12 Het gerucht gaat	161
13 Aan het lijntje	168
14 Zittingen	179
15 Getuigenis	193

16	Negen doden	203
17	Overgangen	214
DEEL IV WERKKAMP		
18	Van de radar	229
19	Genaaid	241
20	Bevroren	250
21	Meegenomen	259
22	De ruil	274
DEEL V THUIS		
23	Aardverschuivingen	287
24	Een verdeeld huis	299
25	Groeiseizoen	307
26	Thuis	323
	<i>Epiloog: Breng onze familieleden thuis</i>	333
	<i>Dankwoord</i>	339
	<i>Fotoverantwoording</i>	351

PROLOOG

HIERVOOR

15 februari 2022

Mijn oogleden schuiven open. Dinsdag. Het is al dinsdag. Fuck. Relle en ik liggen in een wirwar van lakens en de zon van Arizona stroomt onze slaapkamer binnen. Ik kreun. Deze reis naar het buitenland, dit laatste stukje, is wel heel erg snel gekomen.

‘Hoe laat vlieg je ook alweer?’ vraagt mijn vrouw.

‘Vijf voor halfelf,’ mompel ik. Ik kijk op mijn telefoon. Zeven uur. Ik ben ongelooflijk stipt. Mijn vader is ex-militair en heeft bij de politie gewerkt. Als ik op tijd ben, ben ik laat. Vandaag niet, pap. Ik ben nog niet eens klaar met inpakken. In mijn hoofd ben ik nog bij gisteren, bij Relle en mij.

Gisteren. De Valentijnsdag met mijn vrouw die bijna niet door was gegaan. Het afgelopen seizoen was net zo’n wervelwind als alle andere. Basketballen voor Phoenix Mercury van mei tot oktober. Spelen in Rusland van oktober tot april. Drie vakanties van een week om naar huis te vliegen en mijn lief te zien; drie superkorte tripjes waardoor ik haar alleen maar meer miste.

Vlak voor deze vakantie kreeg ik corona. Mijn team, UMMC Jekaterinenburg, was regerend kampioen van de EuroLeague. Ik was bezig met het opzetten van een dunk op een trainingsveld in Spanje toen ik me opeens hondsberoerd voelde. Ik testte positief en dat gold voor de helft van het team. Uitgespeeld, vakantie.

‘Je hebt een negatieve PCR-test nodig om Amerika in te komen,’

vertelde de teamarts me. Google was het daar niet mee eens. Een zoektocht onthulde dat de regels net veranderd waren en ik stond erop de minder ingrijpende antigeensneltest te doen. Het team had zo zijn redenen om te willen dat wij bleven. Misschien werden we thuis wel te ziek om terug te komen. Zouden we wedstrijden missen. Onze kans op een volgende titel in gevaar brengen. Geweldige redenen, maar ik had betere: mijn rug, mijn knieën, mijn enkels – overal had ik een zeurende pijn, maar dat was nog niets vergeleken met mijn hart. Dat verlangde pijnlijk naar Relle, naar het eind van het seizoen. Ik had voor mezelf besloten dat het mijn laatste zou zijn.

De test was negatief en ik hoestte me door een masker heen terug naar Phoenix. Zeven dagen thuis – eigenlijk zes gezien het tijdsverschil – waarvan ik me er vier klote voelde. De avond voor onze speciale dag was ik eindelijk weer op de been. Ik zou het dit jaar groots aanpakken, groter dan ooit.

Onze wegen kruisten elkaar voor het eerst op de universiteit van Baylor in Waco, Texas. Ik was tweedejaars en sterspeler, zij was gloednieuw en schitterend. Ik had net mijn gebruikelijke chocoladeshake besteld bij de Subway en toen ik die oppakte, voelde ik een klopje op mijn schouder. Ik draaide me om en zag een aantrekkelijk en stijlvol meisje met een sjaal om haar hals en prachtige welvingen.

‘Sorry, maar volgens mij is dat de mijne,’ zei ze, wijzend naar mijn beker.

Het was mijn shake, daar was geen twijfel over mogelijk, maar na één blik op haar liet ik dat los. ‘Mijn fout,’ zei ik, en ik gaf de beker aan haar.

Ze nam hem aan en lachte. ‘En ik vind het onbeleefd dat je niet meer weet hoe ik heet,’ zei ze.

Ik staarde haar aan. Kenden we elkaar? ‘O, dat weet ik best,’ zei ik, in een poging stoer te doen.

‘Hoe dan?’ kaatste ze terug.

Betrapt. ‘Oké, ik weet het niet meer,’ zei ik, ‘maar als je het zegt, beloof ik dat ik het nooit meer zal vergeten.’

We schoten in de lach. ‘Eigenlijk kennen we elkaar helemaal niet,’ zei ze, terwijl ze haar hand uitstak. ‘Cherelle Watson.’

Dertien jaar vol liefde en vriendschap later beweert Relle nog steeds dat ik haar shake had gestolen. Nietes. Maar ik spreek haar niet tegen, want het had goed voor me uitgepakt: ik had in één keer mijn persoon en mijn plek gevonden.

Voordat ik Relle kende had ik niet echt een plek. Als je 2,06 meter lang bent en mannensneakers maat 51,5 draagt, pas je niet. Niet in auto’s. Niet op stoelen. Niet in bedden. Niet in menigten. En al helemaal niet in een wereld die je aanziet voor zijn grootste angst: een Zwarte man. Je aanwezigheid is dreigend. Je Zwart-zijn intimideert. Je lengte en branie verhogen de paniek. Je loopt over de wereld in de hoogste staat van paraatheid, scant je omgeving en houdt je adem in. Als je ook maar een seconde niet oplet: *boem!* Dan word je er misschien tussenuit gepikt. Dat is bij velen gebeurd. En er zullen er nog velen volgen. We zijn thuis, maar niet geborgen. We worden gezien, maar door een kromgetrokken lens.

Daarom ben ik gaan basketballen. Daar werd ik pas echt zichtbaar door. Ook ging ik me er minder een buitenstaander door voelen, een reus zonder tietten. Als je op je veertiende nog steeds zo plat als een dubbeltje bent, gaan mensen praten. Meisjes in de kleedkamer wijzen en fluisteren: ‘Is ze nou een jongen, een lesbo, een freak? Waarom is haar stem zo laag? Heeft ze een piemel in haar ondergoed gestopt/verstopt?’ Het gestaar, het gepest, dat is allemaal ongelooflijk kwetsend, net als de zorgen die ik met me meedroeg: wat is er mis met me en wanneer word ik normaal?

Basketbal was mijn normaal. Op het veld was ik geen weirdo. Ik was boven alles een sporter, iemand die altijd opgesteld werd. Veertig minuten acceptatie, vier kwarten geestelijke gezondheid. Op mijn vijftiende vond ik mijn sport, mijn identiteit. Op mijn zestiende dunkte ik me een weg naar beroemdheid met een You-

Tube-video die viral ging. In de wereld was ik een raadsel, maar in de sporthal een ster. Ik dribbelde. Ik dunkte. Ik stimuleerde de kaartverkoop. Ik werd toegejuicht, erkend, gevierd. Ik heb me nooit thuis gevoeld in mijn vel. Basketbal heeft me daar nog het dichtst bij in de buurt gebracht.

En toen ontmoette ik Relle. De vrijheid die ik tijdens het basketballen ervoer, voelde ik bij haar continu. Op Baylor en daarna hadden we onze ups en downs, en we waren hartsvriendinnen toen ik haar ten huwelijk vroeg. In 2018 trouwden we, zonder toeters en bellen; alleen wij tweeën en een gelofte: ja, tot de dood ons scheidt. Onze liefde was toen inmiddels al op de proef gesteld door mijn lange verblijven in China, in Rusland en het steeds maar onderweg zijn. Dat bleef zo. Relle studeerde rechten in North Carolina, woonde half daar en half in ons huis in Phoenix. Zoom hield ons dicht bij elkaar; de afstand zorgde ervoor dat alles opwindend bleef. Dat is het voordeel van afstand. Elke keer dat je samenkomt zie je je geliefde met een frisse blik, om vervolgens, als de ander ver weg is, elkaar weer bij de dagelijkse dingen te steunen. Het nadeel is het hunkeren, het niet kunnen aanraken. Als we samen naar *Grey's Anatomy* keken op FaceTime beeldde ik me in dat Relle in mijn armen lag.

Dat ging vervelen. Ik was het zat om thuis te missen, feestdagen te missen, ons te missen. Bovendien was ik echt uitgeput. Je lichaam wordt door de mangel gehaald in deze sport en ik had het mijne vijftien jaar afgebeeld. Toen die YouTube-dunk in 2007 viral ging, kwam mijn carrière in een stroomversnelling terecht. Voor ik het wist ontmoette ik Shaq, die de video had gezien. Drie keer All-American. Als eerste gekozen bij de draft van de WNBA. WNBA All-Star. Een historische deal met Nike. Twee gouden olympische medailles, vier EuroLeague-titels, het ging maar door, de ene zege na de andere. Maar wél met een grote strijd achter de schermen. Een kapotte rug die zo pijnlijk was dat ik niet kon slapen. Nul kraakbeen in mijn knieën. Leven onder een vergrootglas

en altijd onderweg, geen honk, geen stabiliteit. Elke sport heeft een periode waarin je het rustiger aan kunt doen, maar beroepsbasketballers werken vaak het hele jaar door. Wij hebben een maximumsalaris en verdienen ongeveer 250 keer minder dan NBA-spelers. Ik verdiende dat jaar ongeveer 220.000 dollar in de WNBA. In Europa meer dan een miljoen. Die kloof was überhaupt de reden dat ik in Rusland speelde.

Een paar maanden voor mijn bezoek op Valentijnsdag had ik samen met mijn zaakwaarnemer onderhandeld over een korte vakantie tijdens Thanksgiving. Het was voor het eerst sinds jaren dat ik op die feestdag thuis was en mijn vrouw ging helemaal los in de keuken. Ham, *mac and cheese*, aardappelpuree en mijn favoriete, zelfgebakken *honey bun cake*. Mam en mijn neef E.J. kwamen met het vliegtuig uit Houston. Relle, de dochter van een predikant uit Arkansas, gaf me de traditie waar ik zo naar verlangde. Tijdens die vakantie zei iets in mij: *Zo is het genoeg. Ik hou ermee op.*

Ik ben er trots op dat ik kostwinner ben, dat ik Relle beloofd heb altijd voor haar te zorgen. Daarom schoot ik vol toen ik tegen haar zei: 'Ik ben er klaar mee, lieverd.'

Ze omhelsde me. Ze had het al aan voelen komen. 'Jij bent niet de enige bron van inkomsten,' zei ze. Ze zou binnenkort haar rechtenstudie afronden. Bovendien konden we voor mij andere manieren bedenken om geld te verdienen. Ik wilde toen echt meteen stoppen, maar ik moest me aan mijn contract houden. Afmaken waar je aan begonnen bent: dat heb ik met de paplepel ingegoten gekregen. Dus we besloten dat ik dit laatste seizoen zou afmaken. Daarna zouden we een kerk zoeken. Een gezin stichten. Samen zijn. Eindelijk.

Voor Valentijnsdag haalde ik alles uit de kast. Relle had zich een slag in de rondte gewerkt. Ik was trots op haar en zij ook op zichzelf. Dus ik had een dagje spa geboekt bij de Biltmore, een luxe resort. Zij dacht dat ik met haar mee zou gaan. Niet dus.

‘Dit is jouw dag,’ zei ik tegen haar. ‘Ik wil je verwennen. Neem de tijd.’

Ik bracht haar met de auto weg, kuste haar ten afscheid en beloofde haar aan het eind van de dag weer op te halen. Terwijl ik aan het golfen was, genoot zij van een gezichtsbehandeling, een massage en wat dies meer zij. Toen ik terugkwam, straalde ze; ze zag er net zo schitterend uit als toen ik haar voor het eerst zag. Tijdens een etentje wisselden we lieve woordjes uit tussen hapjes biefstuk en aardappels. Thuis had ik nog een laatste verrassing: een enorme bos rozen.

‘Wat een stiekemerd ben je toch, babe! Dit is geen boeket, maar een tuin!’

Ik moet het gewoon nog even volhouden tot april, dacht ik toen ik die avond met Relle dicht tegen me aan in bed lag.

Maar dan.

Net zoals mijn zegeningen gepaard gaan met strijd, vloeien mijn ‘hierna’s’ voort uit mijn ‘hiervoors’. Hiervoor was ik BG, nr. 42, een vaderskindje uit Texas. Hiervoor was ik hoopvoller dan ooit, met een toekomst die zo stralend was dat mijn ogen ervan begonnen te tranen. Ik ging naar Rusland, een plek die ik mijn tweede thuis noemde. Ik had daar al acht seizoenen gespeeld, gewonnen en lange periodes gewoond, de schoolmeisjes begroet die altijd in de buurt van mijn kleedkamer opgesteld stonden. Ik ging me een weg naar de play-offs dunken, dit laatste geld verdienen voor mijn gezin. Ik zou sterk eindigen, waardig, zoals pap me geleerd heeft. Hiervoor had ik geen idee wat me te wachten stond. Dat was het geschenk van die Valentijnsdag.

Korte tijd later en een wereld hiervandaan werd ik wakker in een hierna dat ik niemand toewens. Mijn verschrikkingen begonnen in een land dat ik meende te kennen, op een trip die ik liever niet gemaakt had.

Dit zijn de herinneringen aan wat ik had achtergelaten en de hartverscheurende waarheden die ik meemaakte. Het is het dag-

boek van mijn verdriet, mijn spijt, mijn vragen over wat een Zwart leven waard is. Het is mijn dankbaarheid aan de miljoenen die hebben gestreden voor mijn vrijlating. Het is de wijze waarop ik een nachtmerrie heb doorstaan, de angstaanjagendste beproeving van mijn leven. En het is het verhaal van ons, van Relle en mij, en hoe onze liefde me uiteindelijk weer thuisbracht.

DEEL I

OPGEPAKT

Het systeem plakt ons een etiket op. Je bent niet hetzelfde als alle anderen. En niemand heeft ooit gevraagd wie we waren. Als Zwarte en bruine mensen is het alsof we schuldig geboren worden.

Yusef Salaam, een van de vermeende daders in de zaak van de Central Park-jogger

BG

Hé liefje ik ben tegengehouden door de douane

Als je een uur of langer niets van me hoort moet je mijn zaakwaarnemer bellen

Word wakker ajb

Fuck

App me ajb ik ga door het lint

Liefje

Yo

Liefje

Hallo

Ik ben er geweest

Brittneys eerste berichten op 17 februari 2022 vanaf de luchthaven in Moskou naar haar echtgenote Cherelle, die op dat moment – het is 2.02 uur in Phoenix – thuis ligt te slapen.

1

VLUCHT NAAR DE HEL

Heel die dag was vreemd. Op de ochtend van mijn vlucht naar Rusland bleven mijn vrouw en ik tot het laatste moment in bed liggen, omdat een stemmetje in mijn hoofd fluisterde: *Ga niet.*

‘We moeten er nu echt uit, babe,’ zei Relle uiteindelijk rond 8.30 uur.

O prút. Over twee uur ging mijn vlucht al. Relle was van plan met me mee te rijden naar het vliegveld en dan te gaan brunchen met een vriendin. Ze trok een jurkje aan terwijl ik mezelf uit bed sleepte. Vanaf dat moment ging alles verkeerd.

Meestal pakt Relle mijn spullen in. Ik bezit het WNBA-record voor de meeste dunks en ik kan praktisch in mijn slaap een schot blokken, maar vraag me alsjeblieft niet ook maar iets te ordenen. Geen kledingkast. Geen keukenkastje. Geen rooster. En al helemaal geen koffer. Dat is het terrein van mijn vrouw en tevens haar gave. Ik bal, zij plant. Ik rij, zij winkelt. Ik open deuren, zij loopt erdoorheen. Onze vaardigheden en verlangens zijn complementair, waardoor wij een perfect team vormen. Daarnaast komen we allebei uit het Zuiden en zijn ouderwets traditioneel.

Een paar maanden voor deze trip hadden we de boel echter omgegooid. Zij zat in het derde jaar van haar rechtenstudie, rende van de ene naar de andere baan en liep op haar laatste benen.

‘We moeten het anders aanpakken,’ zei ze.

Tuurlijk. ‘Geen zorgen, babe,’ zei ik tegen haar. ‘Komt voor elkaar.’ In principe was dat waar. In de praktijk bakte ik er niets van.

Zelfs met deze nieuwe regeling had mijn lief al voor deze trip van alles voor me geregeld. Altijd als ik thuiskom voor een korte vakantie haalt ze allemaal Amerikaanse dingen in huis die ik in Rusland niet kan krijgen: snoep, koekjes, bruine suiker, pannenkoekmix, worcestershiresaus, Sweet Baby Ray’s-barbecuesaus en natuurlijk mijn Tony Chachere’s Original Creole Seasoning.

Mijn moeder komt uit Louisiana en dat is cajunland, dus ik neem mijn specerijen serieus. Ik ben dol op eten, altijd al geweest, en mijn eten moet goed smaken. Vóór onze valentijnsdagviering had Relle al die spullen in twee harde rolkoffers gepakt die ingecheckt moesten worden. Dus bleef de handbagage voor mij over: een kleine rolkoffer en mijn Louis Vuitton-rugzak van de NBA. Ik sleep dat ding echt overal mee naartoe.

Zodra ik het bed uit was, haalde ik mijn rolkoffer tevoorschijn. Ik stopte er mijn Nintendo Switch in, mijn hoofdtelefoon, al mijn elektronica en een wirwar van kabels en snoertjes. Vervolgens pakte ik mijn rugzak, ritste hem open en liet mijn gigantische MacBook Pro erin glijden. Ik nam niet veel kleren mee, alleen wat ondergoed en sweats. Ik had een appartement in Rusland – geregeld door mijn team – en de meeste spullen waren daar al.

Als mijn vrouw mijn handbagage had ingepakt, zou ze eerst alle vakjes een voor een hebben opengeritst om te kijken of er nog iets in zat. Vervolgens zou ze de rugzak hebben omgekeerd om hem leeg te schudden. Daarna zou ze elk snoertje oprollen, vastzetten met een tiewrap en netjes in een zakje stoppen. Ik deed dat allemaal niet. Geen tijd. Mijn spullen waren gewoon lukraak verspreid. Mijn paspoort was het enige waar ik voorzichtig mee was. Als dat gejat werd, zat ik in de nesten. Daarom stopte ik dat altijd in de zak van mijn hoody. In op de kop af tien minuten was ik klaar met inpakken en trok ik de Black Lives Matter-hoody van Cross Colours aan.

‘Ben je nu al klaar?’ zei Relle.